

Hoe maakt u van uw tuin een bloeiend bijenparadijs?

Waarom dit boekje

Ze vliegen rond overal waar bloemen zijn, maar je ziet ze makkelijk over het hoofd: de bijen en hommels. Ze zijn er in allerlei kleuren en soorten. Leuk om te zien. En ze zijn belangrijk. Ze bestuiven bloemen en zorgen ervoor dat er zaden en vruchten komen. Hoeveel bijen komen er bij u in de tuin?

Er is de laatste jaren sprake van bijensterfte. Iedereen kan helpen daar iets tegen te doen. Hoe meer bloemen in uw tuin hoe beter voor bijen en hommels. In dit boekje leest u alles over de beste bijenbloemen of hoe u in uw eigen gemeente kunt zorgen voor bijvriendelijke maatregelen.

De bij

Heel veel soorten

Iedereen kent de honingbij. Maar dat is er maar één uit de heel grote bijenfamilie, verspreid over de hele wereld (behalve de Zuidpool). Er zijn zo'n 20.000 bijensoorten bekend waarvan er 349 voorkomen in Nederland en België. Sommige leven (zoals de honingbij) in kolonies, de meeste als eenlingen.

Zo belangrijk zijn bijen

Alle bijen zijn vegetariërs die leven van bloemennectar en stuifmeel. Bij het verzamelen daarvan bestuiven ze bloemen. Ook de bloemen van fruitbomen en allerlei voedselgewassen. Zonder bijen geen appels en peren, geen tuinbonen en geen aalbessen.

Bestuiven, hoe gaat dat?

Om zaad te kunnen zetten of een vrucht te produceren moet een bloem bevrucht worden, met stuifmeel op een stamper. Om dat voor elkaar te krijgen gebruikt de bloem een trucje. Ze lokt de bij met nectar, zoetheid waar de bij van leeft. Het stuifmeel verzamelt de bij om er haar larven mee groot te brengen. Al doende morst de bij stuifmeel van ene bloem op de stamper van de andere: zij bestuift.

Honingbijen en wilde eenlingen

In een goed voorziene bloementuin komt de hele bijenfamilie langs: honingbijen, hommels en solitaire wilde bijen. Honingbijen leven in volken met een koningin aan het hoofd en werksters die allemaal verschillende taken hebben, zoals het halen van nectar en stuifmeel van allerlei bloemen, soms kilometers ver weg. Ook hommels hebben een koningin en vliegen op alle bloemen in de tuin. Wilde bij-

tjes doen alles alleen. Ze maken een nestje voor hun larven en voeren ze met nectar en stuifmeel. Ze zijn wat kieskeuriger dan de honingbijen en zijn niet in elke tuin te vinden.

Steeds minder bijen

Het was al langer aan de gang, maar het begint nu algemeen bekend te worden: het gaat niet goed met de bijen. Het gaat slecht met zestig procent van alle soorten. Dat blijkt uit de Rode Lijst van bedreigde bijensoorten die in 2003 werd opgesteld. Er bleek ook dat de planten die door bijen worden bestoven sterker achteruit zijn gegaan dan andere plantensoorten. Oorzaken: versnippering van natuurgebieden, bestrijdingsmiddelen, overbemesting en het verdwijnen van overhoeken waar wilde bijen kunnen leven

Steken alle bijen?

Bijen zijn niet agressief. Alleen bijenvrouwtjes hebben een angel die zij gebruiken om hun nest te verdedigen. Dat doen ze niet zomaar. Ze kunnen maar één keer steken en gaan dan dood. Bij de meeste wilde bijensoorten is de angel niet sterk genoeg om door een mensenhuid heen te prikken. Hommels kunnen wel gevoelig steken, maar doen dit alleen als het nest in gevaar is of als ze in de knel raken.

Ook uw tuin een bijenparadijs

Van balkon tot grote tuin: maak er een plek van waar ook de wilde bijen graag komen. Kies de juiste plantensoorten met veel bloemen en maak plekjes waar ze nestjes kunnen inrichten.

'Overhoekjes'

Bijen en ook andere insecten houden van rommelige hoekjes in uw tuin waar niet geschoffeld of geharkt wordt. En van zonnige stukjes wildernis waar weinig gemaaid wordt.

Drachtplanten

Bijen leven van nectar en stuifmeel en zijn dus afhankelijk van 'drachtplanten'. Het is belangrijk dat ze in alle maanden dat ze rondvliegen voldoende voedsel (bloemen) kunnen vinden. Dat is van eind februari tot en met oktober.

Nestgelegenheden

Voor wilde bijen is het voedselaanbod belangrijk, maar ook de nestgelegenheden. Het liefst niet te ver, binnen 500 meter van de drachtplanten. Wilde bijen maken hun nestjes zowel boven als onder de grond.

Ondergronds nestelende bijen graven gangen, het liefst in iets zandige, maar wel stevige grond. In grond op een zonnige plek zonder begroeiing. Steilwandjes zijn hier heel geschikt voor.

Bovengronds nestelende bijen maken hun nestjes in dode bomen, houten hekpalen, holle plantenstengels, in gaatjes in muren en beton. Voor deze bijen is een bijenhotel ideaal. Dat kunt u zelf maken of kopen.

Tips

- Heeft u een moestuin? Laat doorgeschoten groenten staan om tot bloei te komen.
- Laat dood hout liggen. Daar vinden verschillende soorten wilde bijen en insecten plekjes om een nest te maken.
- In een stukje open (zand)grond of een kaal grondwalletje in de zon vinden ondergronds nestellende bijen plek om een nest te graven.
- Plant bloembollen om in het vroege voorjaar al kleur in uw tuin en voedsel voor de wilde bijen te hebben.
- Laat een paar rommelige, zonnige hoekjes in uw tuin hun gang gaan en maai hier weinig.
- U kunt van oud hout, scherven en rietstengels zelf een leuk bijenhotel bouwen.
- Verwijder dode bloemen uit uw planten. De plant kan hierdoor zijn energie gebruiken voor nieuwe bloemen en bloeit langer door.
- Gebruik geen gif om onkruid, insecten of slakken te bestrijden.

Wanneer kunt u wat doen?

Januari	Zowel de tuin als de bijen hebben nu een rustige periode.
Februari	Na de laatste nachtvorst kunt u zomerbloeiende bollen planten zoals dahlia's.
Maart	Rozen kunt u planten tot half april.
April	Voor vaste planten geldt: planten vanaf moment dat ze uitlopen tot eind april.
Mei	Na half mei kunt u eenjarigen planten of zaaien.
Juni	Tot eind juni kunt u klimplanten zetten.
Juli	Verwijder dode bloemen uit planten zodat deze langer doorbloeien.
Augustus	Vul uw tuin na de bloeiperiode eventueel aan met potplanten.
September	Tot en met december voorjaarsbollen planten zoals narcissen en tulpen.
Oktober	Plant nieuwe bomen en heesters in de winter buiten de vorstperiode.
November	De beste tijd om nieuwe rozen te planten.
December	Verwijder niet al het gevallen blad maar creëer 'overhoekjes'.

Zelf een bijenhotel maken

Een bijenhotel maken in 3 stappen

1. Bouw een raamwerk van hout. Bevestig een onderkant en twee zijkanten van brede planken aan elkaar. Zorg dat de bovenkant iets schuin ligt en oversteekt om inregenen te voorkomen. Verbind het raamwerk voor de stevigheid met een houten kruis aan de achterkant.
2. Vul het raamwerk met ingeboorde houtblokken, scherven, holle stengels en ander materiaal waar een bij in zou kunnen nestelen.
3. Plaats het bijenhotel op een beschutte, zonnige plek. Iets verhoogd, zodat andere dieren er minder makkelijk bij kunnen komen.

Tips

- Plaats het bijenhotel op een warme plek met de invliegkant zo veel mogelijk op het zuiden.
- Zorg ervoor dat het bijenhotel enigszins beschut is tegen regen en wind. Een beschutte plek met een iets overstekend dak is ideaal.
- Bijenhotels hoeven niet groot te zijn. Heeft u minder ruimte? Dan kunnen enkele ingeboorde stammetjes ook al uitkomst bieden.
- Geboorde tunnels kunnen het beste een diameter hebben tussen 2-12 millimeter en een diepte van ongeveer 120 millimeter.
- Na enkele jaren worden de holtes niet meer gebruikt en moeten de onderdelen vervangen worden. Gooi ze niet meteen weg maar leg ze een paar maanden in de schaduw zodat eventuele bijen de holtes nog kunnen verlaten.

Ondersteuning

Soortenbescherming

Veel planten- en diersoorten hebben het moeilijk en dreigen te verdwijnen uit ons landschap. Landschap Noord-Holland wil deze soorten helpen met een financiële bijdrage voor beschermingsmaatregelen. U kunt een financiële bijdrage aanvragen voor het maken van (extra) schuil-, voedsel-, of voortplantingsplaatsen voor 31 verschillende planten- en diersoorten, waaronder wilde bijen.

Welke maatregelen komen in aanmerking?

Het aanschaffen en aanplanten van de juiste plantensoorten en de aanschaf van zaadmengsels (en eventueel noodzakelijk grondwerk) voor wilde bijen komen in aanmerking voor een bijdrage tot maximaal 50% van de totale projectkosten.

Wie mag aanvragen?

Iedereen, zowel particulieren, vrijwilligersgroepen en organisaties als bedrijven, mag een aanvraag doen voor een bijdrage.

Voorwaarden

- De te beplanten/in te zaaien oppervlakte dient minimaal 200 vierkante meter te zijn.
- De bijdrage bedraagt minimaal €500,-.
- De aanvrager is eigenaar of langdurig beheerder van de betreffende grond.

Kijk voor meer informatie op www.landschapnoordholland.nl of neem contact op met Anne Copier, a.copier@landschapnoordholland.nl of 088-0064447.

Groenploeg

Hoe maak je je tuin ecologisch interessant? En wat kun je doen om dieren aan te trekken? Soms is daar wat advies voor nodig. De groenploeg van Landschap Noord-Holland helpt u graag.

De Groenploeg heeft ruime kennis welke planten en maatregelen aantrekkelijk zijn voor dieren. We beschikken tevens over toegang tot diverse producenten van inheemse, insectenvriendelijke planten. Ook maken we in eigen beheer nestelgelegenheid voor diverse vogel- en zoogdiersoorten en bijen- en insectenhotels.

Kijk voor meer informatie op www.landschapnoordholland.nl of neem contact op met Jaap Molenaar, j.molenaar@landschapnoordholland.nl of 088-0064453.

Gemeente

Maak uw gemeente attent op de mogelijkheden die er zijn om de bijen te helpen. Vraag welke maatregelen zij al nemen om de bijenpopulatie te herstellen. Ook zij komen in aanmerking voor een bijdrage uit de soortenregeling. Misschien mag u wel een stukje gemeentegrond bij u in de buurt bloemrijk en bijvriendelijk beheren.

Kijk voor meer informatie over vrijwilligersondersteuning op www.landschapnoordholland.nl of neem contact op met Hartger Griffioen, h.griffioen@landschapnoordholland.nl of 088-0064403.

De juiste heesters, bomen...

Naam en bloeiperiode	Wetenschappelijke naam	Heester/boom	Oppervlakte nodig
Vroege voorjaar			
Gele kornoelje	Cornus mas	heester	4m ²
Sleedoorn	Prunus spinosa	heester	4m ²
Wilg div. soorten	Salix spec.	boom	25m ²
Voorjaarsheide	Erica carnea	heester	0,5m ²
Voorjaar			
Aalbes	Ribes rubrum	heester	2m ²
Hoogstamfruitbomen	Malus, Pyrus	boom	50m ²
Hulst	Ilex aquifolium	heester	25m ²
Mispel	Mespilus germanica	boom	25m ²
Paardekanstanje	Aesculus hippocastanum	boom	50m ²
Veldesdoorn	Acer campestre	boom	50m ²
Vogelkers	Prunus padus	boom	25m ²
Vuilboom	Rhamnus frangula	boom	25m ²
Wilde liguster	Ligustrum vulgare	heester	2m ²
Zoete kers	Prunus avium	boom	25m ²
Zuurbes	Berberis vulgaris	heester	2m ²
Zwarte bes	Ribes nigrum	heester	2m ²
Zomer			
Framboos	Rubus idaeus	heester	0,5m ²
Kamperfoelie	Lonicera carpifolium	heester	0,5m ²
Linde inheems	Tilia spec.	boom	50m ²
Botanische rozen	Rosa spec.	heester	1m ²
Wilde liguster	Ligustrum vulgare	heester	2m ²
Najaar			
Olijfwilg	Eleagnus ebbingei	heester	4m ²
Klimop	Hedera helix	heester	4m ²
Late najaar			
Klimop	Hedera helix	heester	4m ²
Sneeuwbal	Viburnum tinus	heester	2m ²

...en vaste planten kiezen

Naam en bloeiperiode	Wetenschappelijke naam	Hoogte	Standplaats
Vroege voorjaar			
Sneeuwklokje	<i>Galanthus nivalis</i>	15cm	schaduw
Oosterse sterhyacinth	<i>Scilla siberica</i>	15cm	schaduw
Winteraconiet	<i>Eranthis hyemalis</i>	10cm	zon / halfschaduw
Bonte krokus	<i>Crocus vernus</i>	<20cm	zon/halfschaduw
Voorjaar			
Damastbloem	<i>Hesperis matronalis</i>	<90cm	zon/halfschaduw
Longkruid	<i>Pulmonaria officinalis</i>	<30	halfschaduw
Rode valeriaan	<i>Centranthus ruber</i>	90cm	zon
Randjesbloem	<i>Aubriethia hybrides</i>	15cm	zon
Zomer			
Aar-ereprijs	<i>Veronica spicata</i>	60cm	zon/halfschaduw
Bieslook	<i>Allium schoenoprasum</i>	35cm	halfschaduw
Geitenbaard	<i>Aruncus dioicus</i>	200cm	halfschaduw
Helianth	<i>Helianthus laetiflorus</i>	<200cm	zon
Lupine	<i>Lupinus polyphyllus</i>	<100cm	zon
Margriet	<i>Leucanthemum vulgare</i>	<120	zon/halfschaduw
Kaasjeskruid	<i>Malva sylvestris</i>	<90	zon
Kluwenklokje	<i>Campanula glomerata</i>	60cm	zon/halfschaduw
Zonnekruid	<i>Helenium hybriden</i>	<120cm	zon
Bergcentaurie	<i>Centaurea montana</i>	75cm	zon
Najaar			
Dahlia	<i>Dahlia hybriden</i>	<100	zon
Montbretia	<i>Crocsmia crocosmiiflora</i>	120cm	zon/halfschaduw
Moederkruid	<i>Tanacetum perthenium</i>	<60cm	zon/halfschaduw
Guldenroede	<i>Solidago vigaurea</i>	100cm	zon
Late najaar			
Herfstaster	<i>Aster novi-belgii</i>	<150cm	zon
Zee-aster	<i>Tripolium vulgare</i>	<150cm	zon
Monnikskap	<i>Aconitum napellus</i>	120cm	zon/halfschaduw

Landschap Noord-Holland
Postbus 222
1850 AE Heiloo
Tel. 088 - 006 44 00
landschapnoordholland.nl
info@landschapnoordholland.nl

Keurmerk voor
verantwoorde
fondsenwerving-
en besteding

GEDRUKT OP FSC PAPIER

